

(א) [על כהן, ט] [על]
מט: לקמן נא, א גי
רש"ל אמות, ד) מוספתא
פ"ו, ה) שקלים פ"ה ה"א
יבמות קפ"א: [ע"ש],
(ו) [ביבמות א"ת ח"ת],
(ז) עירובין כ"ב [ע"ש],
(ח) שמות כהן, ט) [ע"ש]
פס"י לקמן נא: ד"ה ט"ס,

תורה הבר"ה

- 1. בעל הבור ישלם כסף
ישיב לבקליו ויהיה יודיה
לו: שמות כא לד
2. וְבֵא אֶלְהֵינוּ וְאֵל
יְהוָה אֵשׁ לַפְּנֵי אֲבָלִם
וְסִבְיָיו נִשְׁעָרָה מֵאֵר:
תהלים ג
3. אַל נִעְרָץ בְּסוּד
קִרְשִׁים רָבָה וְנָדָא עַל
כָּל סִבְיָיו:
תהלים פ ט
4. הַצּוֹר תִּמְנִים פְּעֻלָּו בִּי
כָּל דְרָבְיוֹ מִשְׁפֵּט אֵל
אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק
וְיִקְרָר הוּא: דברים לב ד

הגהות הבר"ה

- (א) רש"י ד"ה דלרווח
זה ארוחו ליה"ר כגון
מקצה מקום מרשותו
לרה"ר דהוה ליה מוסר:
(ב) ד"ה ברה"י הסמוכה
לרשות הרבים דהוה ליה
הפקיר כל"ל ומוטת
כגון מקצה וכי נמחק:
(ג) הו"פ ד"ה צבור וכי
פ"י בקונטרס לעיל
דקסנר:

רבינו חננאל

כגון אלו החופרים לאושין
פטור. פ"י יסודות כדכתיב
ואושיא יחיטו, והאכל
יסודותיה, תרגו ואכלת
אישותהא: [נסר לו דליו.
כלי שלחן. אמרה להם זכר
של רחלים נודמן לי וזקן
אחד מנהיגו. פ"י זכר של
רחלים, אילו של יצחק.
זקן אחד, אברהם.

שור שנגה את הפרה פרק חמישי בבא קמא ג.

עין משפט
נר מצוה

מא א ב מיי פ"י
מהלכות זקן ממון
הלכה ב סגן עשין פ"ח
טו"ש ח"מ ס"י מי עשין
פ"י:

מב ג מיי פ"י ג שם הלכה
כג סגן שם טו"ש
ח"מ ס"י מי עשין א טו"ש
בגה"ה:

מב ד ה טו"ש ח"מ ס"י
מי עשין ט:
מב ו מיי פ"י ג שם הלכה כג
סגן שם טו"ש
שם עשין ו וסמון ח"מ
ע"פ א:

מוסף רש"י

בעל התקלה. אף על
פי שאין הבור שגו,
ששאר ברה"ר, ששאר
הכתוב בעליו להחמיש
עליו צמקין (שמות כא
ד), חופר שיחין. לעיל
רגלים ומים ממכסין בהן
וזו שומין הן ובהמתן
(יבמות קכ"א) אמר להם
שלום. עשדיו יוכלה
לחיות, וכן בשניה, אבל
שלישית שאינה יוכלה לחיות
אמר להן עלתה לה,
שדוע היה לו שלא ממות
שם כלקמן, דבר שהיה
ממסקן בו אותו לדיק,
אביה, לא יכשלו ורעו
(שם). זכר של רחלים.
זה אילו של יצחק, וזקן
אחד מנהיגו. זה אברהם
(שם). נביא אתה. לדע
שלא ממות (שם). מצטער
בו. בטעות עשימו (שם).
לגירסת. מתעסק בו. אף
על פי כן מת בנו.
של (ר') מושיא, בצמא.
שכן דברו של מקום
לדיקק עם הסמכים
(שם). וסביביו נשערה.
לשון מוט השערה (שם).
עם סביביו. עם לדיקוס
ההולכים אחרי (שם).

בבור ברשותו. פ"י בקונט' א) דקסנר [ר"י] דכי אפקרינא רשותא
לא ליחייב אלא בהזיקא אפקרינא משמע דרובה לומר
אם סמך הצור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא ואין משמע כן
ועוד דצמקין אמר הא ללא לאושין חייב ואוקמה רבה כר"ע אבל
לרבי ישמעאל משמע דפטור וי"ל

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לרבי ישמעאל משמע דפטור וי"ל
דדיינו טעמא משום דל"ל תוך
דרשותי מאי זעיי שלא היה לו
להתקרב כל כך אלל רשותי שפול
צנור: אמר ר' רב יוסף בור"ה
דברי הכ"ה היא. ללא דוקא כולה אלא
רישא וסיפא דלקשי מינייהו אבל
מליעמא דקמני ברה"י ופתחו רשות
הרבים חייב לא אחיא אלא כרבי
ישמעאל: כגון דארווח ארווחי
דר"ה. והשתא כולה דכרי הכל רישא
כשלא הפקיר לא רשותו ולא צורו
וסיפא דלרווח ארווחי ומיאו רבי יוסי
בר יהודה דזעי הכחקה לא מתוקמא
כרבי ישמעאל: דבר שצמקין
בו. וא"ת אכתי נמא' להא הא מת
צנו צמא וי"ל דמי' צמחו דבר
עצמו לא היה ראוי ליכשל צמקין
(שקלים פ"ה ה"א ע"ש) מלאך צדמות
רבי חנינאל נודמן לה:

אך

עבד מעשה אימא כסוי נמו לא בעי קמ"ל
בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין
מיתבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשא'
לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות
ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות
הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד
שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום
דריסת רגלי בהמה ארבעה טפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב
הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף
בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר
לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא
בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמו
לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמו ר' ישמעאל וטעמא
דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר
בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא
לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל
אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי
הכל: ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים
חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר
ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו
הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: תנו רבנן מעשה בבתו של
נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינאל בן רוסא
שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם
עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד
מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא
אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו
אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר וסביביו נשערה
מואד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה
ר' נחוניא אמר מהכא אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביביו
אמר ר' חנינאל כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חיינו שנאמר והצור תמים
פעלו כי כל דרכיו משפט א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב
אך

בעל הסקלה. ולעולם ברה"ר אבל ברשותו א"ע"פ שהפקיר פטור
כדפרישית. האי דנקט ולא הפקיר צורו דלא הפקיר אף צורו הוה
ליה צור ברה"ר: ומאי זהו דר"ע. זשלמא זהו דרבי ישמעאל
למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא צור ברה"ר נמי
אמר צמורה דדרשין: [שלומין.
צור דאית ליה זעלים נאמר אלא
תשלומין כדכתיב בעל הצור ישלם
וצור ברה"ר נאמר אלא הניזקין
כדכתיב] כי יפתח אש וכי יכרה
ונפל שמה וגו' והכי קאמר ר"ע
אמאי שטרט צבור ברשותו והלא
זהו צור האמור צמורה אלא תשלומין:
כסו כשדבר לרבי. ולעולם ברשות
היחיד והפקיר רשותו ולא צורו דהוה
ליה ממנו שהזיק חייב משום דקרינן
ציה בעל הצור אלא ברה"ר ללא
ממנו הוא פטור: דעא"ס. יתמוס
טווימלא עפר: ומאי זהו דר' ישמעאל
הואיל ולדידיה תרוייהו כתיבי:
[נוקין. צור ברה"ר פתח צו הכתוב
תמלה כשדבר צמקין ונפל שמה שור
או חמור צור ברשות הרבים דבר צו
הכתוב כי יפתח וכי יכרה ונפל. ואי
קשיא ממני מני רבה מוקי לה כר"ע
דמחייב אתרוייהו ורבי יוסף מוקי לה
כר' ישמעאל: פטור. אם נפל דרך
פיו שצרותו וקס"ל אפילו הפקיר
רשותו פטור אלא אם נפתחה
הקמריה שקמר וכסה ברה"ר חייב
דהאי תנא סבר חיובה צבור ברה"ר
הוא: לאושין. יסוד לחומת ביתו על
פני כל רוחב הבית אלא רה"ר. וצמקין
כספר עזרא (ד) ואשיא יחיטו
וצגמרא נפל אשיתא (פרכות דף נ:).
פטור. והיינו נמי כחופר צור

ברשותו ר"ע סבר א) צבור ברשותו נמו
חייב דכתיב ובעל הבור בבור דאית ליה
בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר בולה
התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה
דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה
לתשלומין ורב יוסף אמר בבור ברה"י כולי
עלמא לא פליגי דמחייב מאי טעמא בעל
הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים
עסקינן כי פליגי בבור ברה"ר רבי ישמעאל
סבר בבור ברה"ר נמו חייב דכתיב כי יפתח
וכי יכרה א"ם על פתיחה חייב על כרייה
לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי
כרייה באה לו ור"ע הגהו מוצרך צריכי דאי
כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח
הוא דסגוי ליה בכסוי כורה לא סגוי ליה
בכסוי עד דמאיים ליה ואי כתב רחמנא
כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי
כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא
עבד מעשה אימא כסוי נמו לא בעי קמ"ל
בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין
מיתבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשא'
לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות
ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות
הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד
שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום
דריסת רגלי בהמה ארבעה טפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב
הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף
בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר
לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא
בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמו
לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמו ר' ישמעאל וטעמא
דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר
בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא
לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל
אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי
הכל: ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים
חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר
ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו
הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: תנו רבנן מעשה בבתו של
נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינאל בן רוסא
שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם
עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד
מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא
אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו
אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר וסביביו נשערה
מואד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה
ר' נחוניא אמר מהכא אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביביו
אמר ר' חנינאל כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חיינו שנאמר והצור תמים
פעלו כי כל דרכיו משפט א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב
אך

חופר שיחין. לעולי רגלים דכריס: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך
שניה: שלישיה. דהוה לה שהות שתלא נפשה אס ישנה שם: אמר להן. כבר עלתה
לעל ממות שם: זכר של רחלים. אילו של יצחק. וזקן מנהיגו. אברהם: מצטער צו.
עם סביביו. לדיקוס השערה: נגורא על כל סביביו.
לעבור על כל השערים: יוסרו חיינו יופקרו חיינו וגופו שמורה אלא הצריות לחטוא:
מגיל אימת משפטיו עליהם: וסין.

אך